

Noms de persones als carrers de Canet (3)

La vinculació del catalanista Francesc Cambó amb Canet de Mar

Jordi Pomés Vives

Universitat Autònoma de Barcelona

People's names in the streets of Canet de Mar (3) The link between the Catalan nationalist Francesc Cambó and Canet de Mar

Francesc Cambó va tenir des de finals del segle XIX una forta vinculació amb Canet. Va arribar a ser molt estimat per la població, sobretot després que entre el juny i juliol de 1907 fes una estada a la nostra població de 6 setmanes. Durant aquest mes i mig, que coincidí amb el context d'efervescència catalanista més important del segle XX, Canet exercí a la pràctica com a capital del catalanisme polític. Gairebé diàriament es reuniren a la nostra població els més significats polítics i homes de cultura de la Catalunya del moment. Cambó continuaria fent curtes estades a Canet almenys fins als anys 20 i col·laboraria a obtenir per a la nostra població una de les primeres biblioteques públiques, una escola Montessori i l'Escola de Teixits. A partir del 1923, amb la Dictadura de Primo de Rivera, el seu lligam amb Canet es mantindria gràcies a la relació que va tenir amb Ricard de Capmany, amb qui col·laborà, en la mesura del possible, a mantenir en peu l'obra cultural de la Mancomunitat que Primo de Rivera es proposà desmantellar.

From the end of the 19th century, Francesc Cambó had strong links to Canet de Mar. The people of Canet became very fond of Cambó, particularly after he spent 6 weeks in the town between June and July 1907. During this month and a half, which coincided with the most important period of Catalan nationalist resurgence in the 20th century, Canet became, in practice, the capital of political Catalanism. Nearly every day during this period, the most significant political figures and intellectuals of the Catalonia of the time held meetings in our town. Cambó continued to spend short periods in Canet until the 1920s and contributed to the town obtaining one of the first public libraries in Catalonia, a Montessori school and the Higher Education School of Textiles. From 1923, during the Dictatorship of Primo de Rivera, his link to Canet continued thanks to his relationship with Ricard de Capmany, with whom he collaborated, to the extent possible, to keep alive the cultural work of the Mancomunitat de Catalunya (Commonwealth of Catalonia) which Primo de Rivera wanted to dismantle.

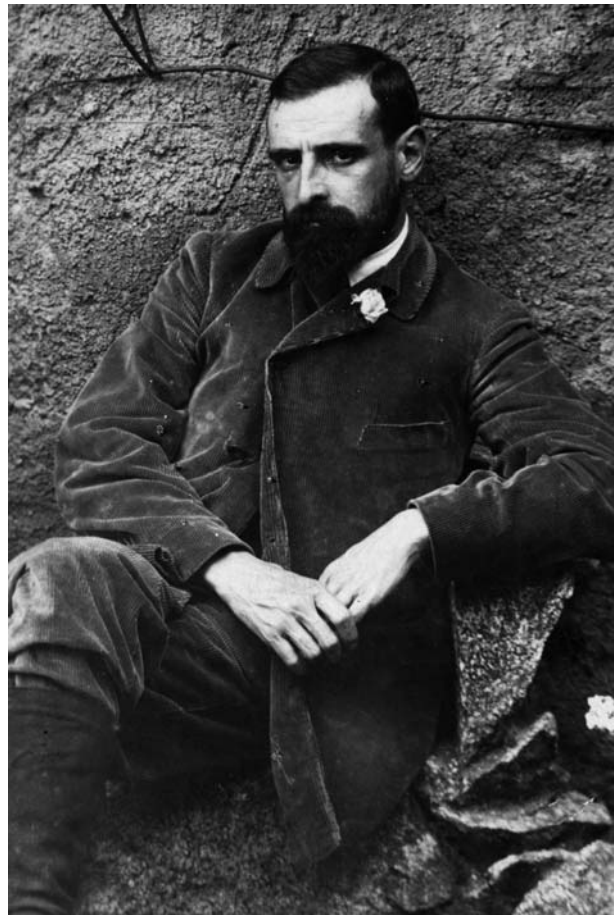
Paraules clau: Francesc Cambó, Narcís Verdaguer Callís, Marià Serra, Josep Fors Vidal, Solidaritat Catalana, F. Xavier Serra Barrecheguren

Key words: Francesc Cambó, Narcís Verdaguer Callís, Marià Serra, Josep Fors Vidal, Solidaritat Catalana (Catalan Solidarity), F. Xavier Serra Barrecheguren

Francesc Cambó (1876-1947) és un dels diversos eminents polítics catalanistes del primer terç del segle XX que va tenir un important vincle amb Canet de Mar. Es pot afirmar que forma part del patrimoni històric canetenc. Per això se li va dedicar un carrer als anys 90 del segle passat. Altres notables polítics nacionalistes de la mateixa època que també tenen un carrer dedicat són Jaume Bofill i Matas, Francesca Bonnemaison Farriols (en aquest cas una placa dedicada al carrer Sant Jaume), Narcís Verdaguer Callís i Rafael de Campalans Puig. A aquests hi hauríem d'afegir els polítics locals Dr. Marià Serra i Josep Fors Vidal. Tots ells, excepte Campalans, van ser dirigents de la Lliga Regionalista,¹ el partit que va governar amb molt d'èxit la Mancomunitat de Catalunya. I tots ells van tenir una especial relació amb la nostra població a través de l'obra d'aquesta institució catalana, la qual va saber tirar endavant un conjunt de reformes molt favorables i fructíferes per al país i molt especialment per Canet. Aquesta població es va beneficiar molt directament de l'obra de la Mancomunitat gràcies, en bona mesura, a aquests dirigents catalanistes, inclòs Francesc Cambó. Aquests van fer possible que Canet tingués una de les primeres Biblioteques Populars de Catalunya i una escola Montessori, així com la important Escola de Teixits que tant profit va reportar a la població.²

Aquestes institucions culturals i educatives es van aconseguir quan Cambó ja era el principal dirigent de la Lliga Regionalista (ho va ser des de la mort de Prat de la Riba el 1917). El seu lideratge dins d'aquest partit no va ser mai discutit. No per casualitat està considerat un dels polítics més intel·ligents que ha tingut mai Catalunya. La seva destacada obra en favor del país i del catalanisme va començar de ben jove, amb només 19 anys -al 1895-, quan va arribar a ser president del Centre Escolar Catalanista. Des del 1899 i fins al 1919 va ser el capdavanter de les principals iniciatives i èxits del puixant catalanisme polític: la fundació del Centre Nacional Català el 1899 i de la Lliga Regionalista el 1901; l'organització de la importantíssima coalició electoral de la Solidaritat Catalana el 1906, de la Mancomunitat de Catalunya el 1914, de la *rupturista* Assemblea de Parlamentaris el 1917 i de la famosa i important campanya en favor de l'estatut d'autonomia entre el 1918 i 1919.³

Totes aquestes iniciatives tingueren la col·laboració de l'entusiasta nucli catalanista local, al capdavant del qual hi hagué primerament el doctor Marià Serra, amic personal de Cambó des de finals del segle XIX. Però la important relació que aquest tingué amb Canet vingué fonamentalment de la gran amistat que va travar amb l'advocat i polític Narcís Verdaguer i Callís (1862-1918) per una banda i amb Ricard de Capmany (pare de Ramon de Capmany i comte de la Vall de Canet) per l'altra. Narcís Verdaguer visqué a Canet llargs anys en el seu mas canetenc de la Roca del Ram. Aquest encetà una

Imatge de Francesc Cambó durant la convalescència a Canet de Mar. (BPGP-Fons Serra-Viñes)

especial relació amb Cambó pels volts de l'any 1897, quan aquest -encara jove- entrà a treballar d'ajudant al despatx d'advocat que Verdaguer tenia a Barcelona. A partir d'aquest moment ja sempre col·laborarien políticament i professionalment. Verdaguer faria participar a Cambó des d'aquests últims anys del segle XIX en importants reunions polítiques tingudes al seu mas de Canet. Segons Josep Rovira, en aquest casa s'hi trobarien els més importants prohoms del catalanisme polític del moment -Prat de la Riba, Domènech i Montaner, Jaume Carner, Àngel Guimerà, Cambó...- i en ella es decidiren qüestions tan transcendents per la història del país com la fundació del periòdic *La Veu de Catalunya* (1899-1937) i la creació de la Lliga Regionalista (1901).⁴

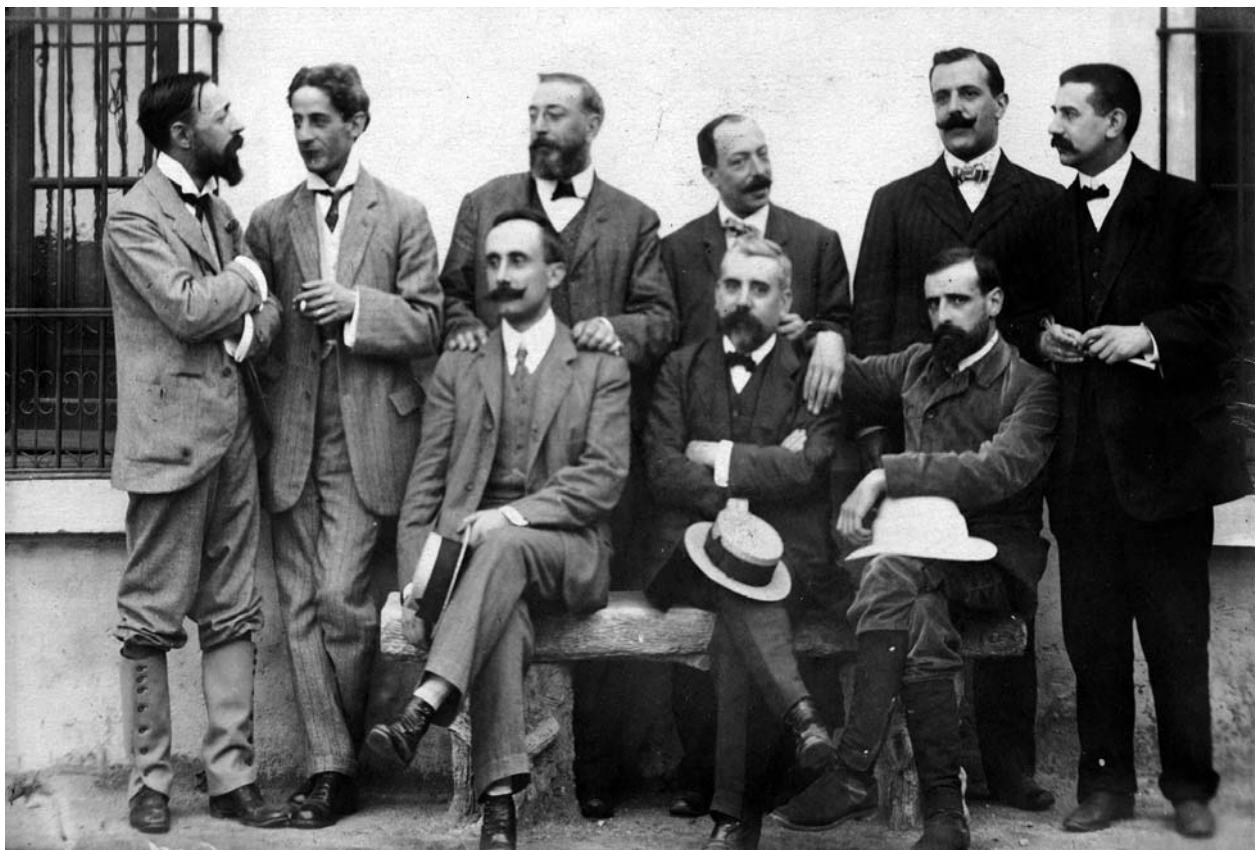
Tanmateix, els forts lligams de Cambó amb Canet, que ja no serien mai més oblidats, arribaren el 1907. Al mes d'abril d'aquest any, en plena campanya electoral pels famosos comicis de Solidaritat Catalana, Cambó fou ferit greument amb un tret de pistola per un contrincant polític. Després d'estar ingressat força setmanes en una clínica de Barcelona, decidí acabar de recuperar-se al mas que Verdaguer tenia a Canet. S'hi hostatjà durant un mes i mig (del 7 de juny al 19 de juliol). Segons les cròniques que ens deixà el doctor Marià Serra i els estudis que posteriorment van fer els historiadors locals Josep Rovira i Carles Sàiz,⁵ bona part de la població de Canet mostrà en aquell moment una gran estima

per aquell capitost polític. Cal tenir present que aquelles eleccions de Solidaritat Catalana, el líder més important de la qual fou el mateix Cambó, significaren una històrica primera victòria electoral catalanista tant a Canet com al districte d'Arenys com al conjunt de Catalunya. Mai s'havia obtingut una victòria com aquella. La Solidaritat guanyà 41 dels 44 escons en joc en aquelles eleccions generals. Quan Cambó arribà a Canet, encara era ben viva l'eufòria d'aquella transcendental victòria. Al nostre districte havia guanyat el candidat republicà-catalanista Eduard Calvet.⁶ Eren moments de molta efervescència política i Cambó, de qui havia sorgit la idea i la iniciativa de la formació de la Solidaritat, simbolitzava personalment aquella victòria. I més quan havien intentat treure-li la vida amb la finalitat d'escapçar el moviment. Quan arribà amb tren des de Barcelona es trobà «l'estació rublerta d'amics i admiradors que esclaten en un fort i unànim aplauso, entre les noies el cobreixen en flors i una nena li fa present d'una hermosa toia de flors naturals. En Cambó, visiblement emocionat, saluda a la gentada... L'ovació que el poble de Canet fa al senyor Cambó és una petita prova de lo molt que se l'aprecia i lo moltíssim que ha sentit el tràgic succés que el posà a les portes de la mort».⁷

L'estada d'aquest líder polític a la nostra població implicà que aquesta es convertís durant sis setmanes en l'autèntica capital del catalanisme. Segons el Dr. Serra, va ser «crescudíssim el nombre de distingides personalitats catalanes, homes de

*lletres, polítics, grans industrials i comerciants, amics del capitost del regionalisme, que no poden estar-se de venir a visitar l'il·lustre convalescent. El Mas de la Roca del Ram s'és convertit temporalment en una meca del moviment solidari, i el nom de Canet atrau, per aquest motiu, l'atenció pública de Catalunya... La nostra vila se veu honrada amb la vinguda de tants personatges que ocupen a Barcelona i en altres indrets de Catalunya llocs preeminents dintre els variats estaments socials».*⁸ Lògicament participaren d'aquesta gran «trobadà catalanista» personalitats i entitats importants de Canet. Per descomptat que el mateix Dr. Marià Serra que, com amic i metge, visitava diàriament Cambó, però també rebé altres il·lustres visites locals com la de l'Orfeó Canetenc, que «puja al Mas el dia de Sant Joan a la tarda per obsequiar-lo amb una cantada, resultant un concert... En Cambó, agraidíssim a l'atenció que ha merescut a l'Orfeó, fa ofrena a la senyera de la primera cinta que li fou regalada a la clínica, després de ferit, col·locant-la ell mateix tot emocionat, enmig d'una ovació que li endrecen tots los orfeonistes».⁹

Quan a mitjans de juliol Cambó ja estava molt millorat de salut i es proposà marxar de Canet, el catalanisme local el volgué obsequiar generosament per tot el que havia significat per a la població aquella estada i «per l'estimació que per ell senten i l'alegria que experimenten pel seu restabliment. A son compte, doncs, fan dir una missa a la Mare de

Catalanistes de la Lliga i diputats de Solidaritat Catalana al Mas de la Roca del Ram amb Cambó. (BPGP-Fons Serra-Viñes)

L'Orfeó Canetenc, amb Francesc Cambó sostenent l'estandart de l'entitat. (Arxiu Carles Sàiz)

*Déu de la Misericòrdia en acció de gràcies (...) trobant-se el temple ple de veïns (...). A la tarda una munió de companys se dirigeixen al Mas de la Roca del Ram a buscar a en Cambó, i tots plegats s'encaminen cap a una font propera, i allí, dessota uns castanyers, en el lloc de les Canals, s'hi expansionen gratament fent un berenar a la catalana».*¹⁰

Naturalment aquella estada només va ser el principi d'una important relació del «*capitost del catalanisme*» amb Canet. Tenint a disposició la casa dels seus íntims amics i col·laboradors, la del matrimoni Narcís Verdaguer i Francesca Bonnamaison, tornà força vegades. Les primeres que tenim recollides foren al novembre del mateix 1907 i al març de 1908. En la primera els catalanistes canetencs aprofitaren per fer-li arribar un missatge de felicitació (segons Marià Serra «*firmat per molts amics seus*») per la tasca que estava duent a terme com a diputat al Congrés en favor dels objectius que es marcà Solidaritat Catalana.¹¹ De fet, el nacionalisme local aprofità sempre qualsevol èxit d'aquest per mostrar-li el seu agraïment i la seva felicitació. Quan al 1918 fou nomenat ministre, el Dr. Serra escrigué: «*en Francesc Cambó, conegudíssim a Canet per haver-hi vingut a passar moltes temporades en la casa d'en Narcís Verdaguer (...) rebé moltes felicitacions, entre elles algunes d'aquesta vila*».¹² El fet que ocupés durant dos períodes diferents càrrecs de ministre, durant els quals tingué la seva residència principal a Madrid, no

impedí que en períodes festius o de vacances s'esforcés per visitar el Mas de la Roca del Ram de Canet. L'octubre de 1921, per exemple, tenint sols dos dies per romandre a Catalunya i tornar-se'n a la capital espanyola, aprofità per acostar-se novament a la nostra població.¹³

Un altre dels grans amics que tingué a Canet fou Ricard de Capmany, senyor del castell de Santa Florentina, qui li deixà el seu cotxe per als seus desplaçaments durant l'estada entre nosaltres el 1907. Per altra banda Capmany el convidà en diverses ocasions a participar en les tertúlies que se celebraren al castell entre notòries personalitats del moment vinculades a Canet, com Verdaguer i Callís o el mateix Domènech i Montaner per una banda, i il·lustres literats o poetes com Josep Carner i Riera Bertran per l'altra.¹⁴

Els contactes entre Capmany i Cambó no es limitaren als que pogueren tenir a Canet. Capmany, de fet, vivia a Barcelona, formava part dels rengles elitistes de la Lliga Regionalista i fou -sobretot durant els anys deu i principis dels vint- un dels més importants representants d'aquesta formació política al districte d'Arenys. Participà en aquest districte en els actes principals d'importants campanyes electorals al costat de Cambó.¹⁵ De fet ell mateix va ser el candidat lligaire d'aquesta circumscripció en les eleccions generals de 1914 i en els comicis provincials de 1921. Fou diputat provincial per aquest districte entre 1921 i 1924 i entre 1930 i 1931.

La col·laboració d'aquest amb Cambó encara

s'estrenyí més als anys 20, sobretot durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, perquè tots dos aportaren importants fons econòmics per mantenir en peu l'obra cultural de la Mancomunitat de Catalunya. Gràcies a mecenes com ells, es pogueren mantenir, ara sols des de la societat civil, institucions culturals de la Mancomunitat que, com l'Institut d'Estudis Catalans, la Dictadura havia deixat sense pressupost. Foren capaços de sostenir econòmicament aquest important Institut a partir de 1925.¹⁶ Cambó es volcà en una obra de mecenatge cultural de dimensions monumentals en favor de la cultura i llengua catalanes. Col·laborà enormement a mantenir el prestigi d'aquest idioma en moments de forta repressió contra aquest. Esmerçà una gran part de la seva fortuna en la protecció d'aquesta llengua, especialment a partir de la creació de diverses fundacions: la Bernat Metge (que ha anat traduït al català des de la seva fundació al 1922 la gran majoria de textos clàssics grecs i llatins), la Bíblica Catalana i la Cambó de la Sorbona de París. Per altra banda patrocinà la redacció d'obres catalanes fonamentals com la *Història de Catalunya* (1934-35) de Ferran Soldevila o el *Diccionari General de la Llengua Catalana* (1932) de Pompeu Fabra. Per això s'ha arribat a considerar a aquest polític-mecenes la versió catalana de grans filantrops com Rockefeller, els Rothschild o Krees.¹⁷ Tota aquesta obra cultural colossal va tenir l'admiració dels catalanistes de Canet, que no deixaren d'admirar-lo i de mostrar-li en les moltes ocasions que s'acostà a la població el seu agraïment per tot el que estava fent per la cultura catalana o pel que havia fet en concret per la nostra població.¹⁸ El nucli canetenc que als anys 30 li manifestà més reconeixement fou lògicament el que romangué dins la Lliga i que s'agrupà al voltant de l'entitat local Unió Catalana. El líder principal d'aquesta fou el fill del doctor Marià Serra, F. Xavier Serra Barrecheguren, que participà al costat de Cambó, dialogant estretament amb ell, en totes les assemblees que la Lliga celebrà a Barcelona durant els anys trenta.¹⁹

L'accentuació de la divisió política que portà a la guerra civil féu perdre malauradament en aquella dècada convulsa l'alt consens polític que havia aconseguit Cambó a principis de segle amb la Solidaritat Catalana i que s'havia revelat amb l'alt grau d'estima que bona part de la població canetenc sentí i mostrà durant dècades per aquest cabdill polític. Calgué que passés un temps, que es reinstaurés la democràcia i que es recuperessin consensos perduts (fent honor al seu llibre més famós, titulat *Per la concòrdia*) per tal que Canet li mostrés de nou el seu reconeixement general, aquest cop atorgant el seu nom a un carrer de la vila.

¹⁶ Fors, seguint els passos del seu mentor ideològic Bofill i Matas, abandonaria la Lliga Regionalista als anys 20 i al 1930 ingressà

a Acció Catalana (BARAS, Montserrat, *Acció Catalana, 1922-1936*, Curial, Barcelona, 1984, p. 50, 52, 212, 292).

² Altres polítics catalanistes amb càrrecs a la Mancomunitat que estigueren molt lligats amb Canet i que col·laboraren a l'obtenció d'aquestes institucions per a la nostra població foren els pedagogs Alexandre Galí i Eladi Homs. Aquests, però, no són en el nostre nomenclàtor de carrers.

³ Aquesta campanya tingué el suport de 1046 del total de 1072 municipis catalans del moment. Els 1046 municipis representaven al 99% de la població.

⁴ J. Rovira, «Glossa canetenc a la història del catalanisme polític» a Festa Major, 1980.

⁵ «Nuestros padres recuerdan aún como un gran acontecimiento la estancia de Cambó en nuestra villa» va escriure Josep Rovira el juliol de 1949 a la revista *Pedracastell* en un article titulat «Un huesped ilustre: Francisco Cambó». Molt més endavant el mateix Rovira tornaria parlar del tema en el seu escrit «Glossa canetenc a la història del catalanisme polític» que publicà al programa de Festa Major de 1980. Per la seva banda Carles Saiz també volgué narrar la important visita i en general la relació que el polític barceloní tingué amb Canet en un article a l'*Àmbit* (gener de 1997) que tituló «Francesc Cambó i les vinculacions amb Canet».

⁶ Calvet guanyà al districte al candidat monàrquic conservador Joaquim Sagnier per 5.040 vots a 2.437. A Canet la victòria fou més ajustada: 292 a 273.

⁷ *Dietari del Dr. Maià Serra i Font*, p. 471.

⁸ *Dietari del Dr. Maià Serra i Font*, p. 472.

¹⁰ *Dietari del Dr. Maià Serra i Font*, p. 477-478.

¹¹ *Dietari del Dr. Maià Serra i Font*, p. 489, 493.

¹² *Dietari del Dr. Maià Serra i Font*, p. 782.

¹³ *Dietari del Dr. Maià Serra i Font*, p. 883.

¹⁴ *La Vanguardia*, 8 de novembre 1987, p. 31.

¹⁵ Per exemple en el míting que se celebrà a Arenys de Mar el 26 de març de 1916 (*La Vanguardia*, 27 de març 1916, p.7).

¹⁶ GALÍ, Alexandre, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900-193*

6, llibre XVII, B, 1986, p. 100-101.

¹⁷ Contràriament al que diuen alguns sectors, Cambó no participà de cap manera en el cop d'Estat de Primo de Rivera del setembre de 1923 ni va col·laborar en l'obra cultural repressora d'aquest. Tot al contrari! No existeix ni una sola prova d'aquella col·laboració. Des de principis de juliol d'aquell any es trobava fora d'Espanya. Va tenir notícia del cop quan es trobava a Grècia. I el que sí va fer va ser telegrafiar immediatament als seus amics per tal que s'abstinguessin d'oferir la seva col·laboració amb la dictadura. No es va trobar mai personalment amb Primo de Rivera. Durant l'exposició universal del 1929 de Barcelona viatjà a propòsit a l'estranger per no haver de coincidir ni amb el dictador ni amb el rei.

¹⁸ La relació amb Ricard de Capmany es va estrènyer encara més quan, obligats a deixar la política de banda el 1923, ambdós pogueren dedicar una atenció especial al món de l'art. Capmany aprofundint en la seva trajectòria com a pintor i decorador i Cambó endinsant-se en el col·leccionisme de pintura. Aquest va arribar a reunir el que es coneix com a llegat Cambó, un conjunt de pintura amb identitat pròpia que abraça la història de la pintura europea des del segle XIV fins a l'inici del segle XIX. Ell mateix va disposar que a la seva mort gran part de la seva col·lecció se la quedés la ciutat de Barcelona.

¹⁹ Una d'elles fou, per exemple, la que se celebrà a principis de febrer de 1933. En aquesta, Serra intervingué públicament i rebé una resposta positiva de Cambó (*La Vanguardia*, 5 de febrer 1933, p. 10). Al març de 1934 la Unió Catalana tenia més de 200 socis (*La Veu de Catalunya*, 2 de març 1934), una xifra gens menyspreable si tenim en compte que Canet en aquell moment no arribava als 5.000 habitants.